

بررسی مقاومت حرارتی عصاره آنتی‌اکسیدانی پوست خارجی انار در روغن آفتاب‌گردان

صدیقه یزدان پناه^{۱*}، پرهام ارجمند^۲، هاشم پوراآذرنگ^۳ و مهدیه محمدی جعفری^۴

(تاریخ دریافت: ۱۳۸۵/۶/۱۱؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۸۷/۱۱/۱۵)

چکیده

در این پژوهش ابتدا ترکیبات آنتی‌اکسیدانی پوست انار توسط دو حلال اتانل و متانل به روش پركولاسیون استخراج شده و سپس فعالیت آنتی‌اکسیدانی آنها به روش فسفومولیدنیوم تعیین گردید. مشخص شد که عصاره متانلی فعالیت آنتی‌اکسیدانی بالاتری نسبت به عصاره اتانلی دارد. در مرحله بعد مقاومت حرارتی عصاره متانلی به روش رنسیمت در دماهای ۱۲۰.۹° C و ۱۵۰° C در مقایسه با α -توکوفرول و BHT ارزیابی گردید. در پایان مشخص شد که طول دوره القای نمونه حاوی ۱۰۰۰ppm عصاره متانلی پوست انار در هر سه دما به‌طور معنی‌داری بالاتر از سایر نمونه‌هاست. نتایج حاصل از آزمون پانل روی فراورده چپس سیب زمینی نشان داد که استفاده از عصاره پوست انار در غلظت بالا هیچ‌گونه تأثیر منفی نسبت به نمونه شاهد روی خواص ارگانولپتیک محصول نداشته است.

واژه‌های کلیدی: پوست انار، آنتی‌اکسیدان‌های طبیعی، مقاومت حرارتی، روغن‌های خوراکی، روغن آفتاب‌گردان

مقدمه

مانند توکوفرول‌ها و مشتقات اسید آسکوربیک، فیبرها، پلی فنول‌ها، فلاونوئیدها، ایزوفلاونون‌ها تحت عنوان افزودنی‌های طبیعی ایمن به‌طور گسترده‌ای مورد استفاده قرار گرفته‌اند. هم‌چنین، شواهدی در دست است که رژیم‌های غنی از آنتی‌اکسیدان‌های گیاهی، سلامت انسان را از دیدگاه سرطان‌زایی و بیماری کرونری قلب کمتر به خطر می‌اندازد (۱۳).

برای اندازه‌گیری ترکیبات آنتی‌اکسیدانی در مواد غذایی از روش‌های اندازه‌گیری فعالیت آنتی‌اکسیدانی مانند روش فسفومولیدنیوم استفاده می‌شود که بر پایهٔ احیای مولیدنیوم

در حال حاضر، آنتی‌اکسیدان‌های سنتزی هیدروکسی آنیزول بوتیلید (BHA)، هیدروکسی تولوئن بوتیلید (BHT)، پروپیل گالات (PG) و ترت - بوتیل هیدروکینون (TBHQ) دارای بیشترین گستردگی کاربرد هستند، ولی علی‌رغم کارایی و پایداری بالا و نیز ارزانی نسبی، مصرف آنها به‌دلیل خاصیت سرطان‌زایی و تمایل روز افزون مردم جهت پرهیز از مصرف یا به حداقل رساندن کاربرد افزودنی‌های سنتزی در مواد غذایی رو به کاهش گذارده است. از این رو، آنتی‌اکسیدان‌های طبیعی

۱. مربی علوم و صنایع غذایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کازرون

۲. مربی تکنولوژی و فناوری اطلاعات، دانشگاه آزاد اسلامی واحد جهرم

۳. استاد علوم و صنایع غذایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه فردوسی مشهد

۴. کارشناس ارشد علوم و صنایع غذایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سبزوار

*: مسئول مکاتبات، پست الکترونیکی: yazdanpanah@yahoo.com

(VI) به مولیبدنیوم (V) به وسیله ترکیبات آنتی اکسیدانی و شکل گیری کمپلکس سبز رنگ مولیبدنیوم (V) با یک جذب حداکثر در ۶۹۵ nm در شرایط اسیدی می باشد.

سرخ کردن در حرارت های بالا به طور معمول در فراوری، آماده سازی و تولید برخی محصولات غذایی استفاده می شود. رطوبت موجود در غذاها و اکسیژن علت بروز برخی تغییرات شیمیایی در محصول و در حرارت بالا هستند. این واکنش ها باعث ایجاد تغییرات حسی و کاهش کیفیت تغذیه ای مواد غذایی می شوند. آنتی اکسیدان های سنتزی مانند BHA یا BHT در اثر حرارت و اکسیژن دچار کاهش فعالیت می شوند (۱۵) به طوری که ۸۰ درصد فعالیت BHT در طی سرخ کردن با حرارت بالا کاهش می یابد (۱۸). خصوصیات آنتی اکسیدانی گیاهان علفی، ادویه ها، میوه ها و سبزی ها وابسته به نوع و خصوصیات حلالی است که برای استخراج آنها استفاده می شود به گونه ای که متناسب با نوع و میزان پلی فنول های استخراجی قدرت و خصوصیت آنتی اکسیدانی عصاره متفاوت است (۶). به عنوان مثال استفاده از عصاره اتانلی گیاه مرزه (*Satureia hortensis* L.) باعث بهبود شرایط اکسیداسیون و پایداری روغن آفتاب گردان در دمای 180°C شده است که به دلیل حضور دو ترکیب تیمول و کارواکرول در عصاره بوده است (۲۰ و ۲۱). مقاومت حرارتی آنتی اکسیدان ها بر میزان کارایی و کاربرد آنها در محیط تأثیرگذار است. روند واکنش های اکسایشی چربی ها به دوره القای آنتی اکسیدان موجود در سیستم بستگی دارد که تا چه مدت بتواند ۹۰ درصد کارایی خود را حفظ کند. با افزایش دما دوره القا به صورت لگاریتمی کاهش پیدا می کند. مقاومت در مقابل تجزیه حرارتی یا تبخیر با بخار آب در مورد آنتی اکسیدان ها به خصوصیات حلی آنها مربوط می باشد. آنتی اکسیدان ها در درجه حرارت های بالا دچار تجزیه و تبخیر می شوند که حضور آب به خروج آنها از محیط می افزاید. دو آنتی اکسیدان BHA و BHT در حین سرخ کردن روغن ها مؤثر عمل نمی کنند در حالی که TBHQ تحت همان شرایط نسبتاً مؤثر است. میزان تبخیر BHT، BHA و TBHQ پس از سرخ کردن به ترتیب ۲۸، ۱۱

و ۶ درصد می باشد. بررسی ها نشان داده است پروپیل گالات (PG) نسبت به سه آنتی اکسیدان فوق دارای فراریت کمتری می باشد (۲). کامل ترین مطالعه در تجزیه حرارتی و مقاومت حرارتی پلی فنول ها را هاماما و همکاران انجام داده اند. این محققین مقاومت حرارتی چهار آنتی اکسیدان سنتزی را به ترتیب به PG، BHT، BHA، TBHQ، نسبت داده اند. توکوفرول ها به دلیل داشتن وزن مولکولی بالا و ساختمان خاص خود در دماهای بالا فرار نیستند و جهت استفاده در روغن های سرخ کردنی مناسب می باشند و مشابه با TBHQ عمل می کنند (۴، ۷، ۸، ۱۰، ۱۲، ۱۶، ۱۸ و ۱۹). پوست انار محتوی مواد پلی فنول مانند الاجیک اسید، الاجی تانن ها و گالیک اسید و آنتوسیانین هاست که برای آماده سازی رنگ ها، وسایل آرایشی و فرمولاسیون های درمانی استفاده می شود. مشخص شده است که آنتی اکسیدان های موجود در عصاره آب انار دارای اثرات ضد آرتریست قلبی در انسان می باشند. مطالعات انجام شده نشان داده است که بسیاری از ترکیبات تشکیل دهنده پوست انار مانند کوئرستین، لوتئولین و کامپفرول در برابر دامنه وسیعی از پرواکسیدان ها در سیستم های لیپیدی دارای اثرات آنتی اکسیدانی هستند (۲، ۳، ۶، ۱۰، ۱۴، ۱۵). در این پژوهش، بررسی امکان استخراج، ظرفیت آنتی اکسیدانی و احیا کنندگی عصاره پوست خارجی انار و ارزیابی تأثیر آن بر افزایش مقاومت حرارتی و شرایط اکسیداسیون روغن آفتاب گردان به عنوان یک سیستم مدل غذایی مورد بررسی قرار گرفت.

مواد و روش ها

پس از جمع آوری پوست های انار وارسته لیلی شهرستان سبزوار به دلیل فراوانی و در دسترس بودن لایه زرد رنگ داخلی به طور کامل جداسازی شد. پوسته خارجی در دمای اتاق (25°C) دور از نور خورشید تا رطوبت ۲ درصد به مدت یک هفته خشک شد و عمل عصاره گیری بروش پرکولاسیون به وسیله دو حلال اتانل و متانل انجام شد (۱ و ۲).

کل فعالیت آنتی اکسیدانی پوست انار در عصاره ها به روش Aguilar, Pineda, Prieto اندازه گیری شد. در این روش

متانلی و روغن بدون آنتی‌اکسیدان به‌عنوان نمونه شاهد که در درجه حرارت معمول پخت 150°C تهیه شده بودند در اختیار یک گروه ارزیاب ۱۴ نفره قرار گرفت و با در نظر گرفتن امتیازات ۵، ۴، ۳، ۲، ۱ به‌ترتیب برای حالات خیلی خوب، خوب، نه خوب نه بد، بد و خیلی بد ارزیابی گردید. به این منظور امتیازات داده شده به هر یک از چهار تیمار در قالب طرح کاملاً تصادفی آنالیز شد. مقایسه میانگین صفات حسی در مورد طعم، بو، رنگ و پذیرش کلی فرآورده چیپس سیب زمینی از طریق آزمون L.S.D به‌طور جداگانه انجام شد. ارزیابی خصوصیات حسی بر مبنای مقیاس هدونیک پنج نقطه‌ای صورت گرفت. لازم به توضیح است که کلیه شرایط به هنگام تهیه نمونه‌های چیپس نظیر مدت زمان پخت، مقدار روغن، ضخامت ورقه‌های سیب زمینی و ... کاملاً یکسان بوده است (۱).

نتایج و بحث

بررسی نتایج حاصل از اندازه‌گیری فعالیت آنتی‌اکسیدانی

در مقایسه بین دو عصاره اتانلی و متانلی پوست انار، عصاره متانلی فعالیت آنتی‌اکسیدانی بالاتری را بر حسب میلی‌اکی والان اسید آسکوربیک نسبت عصاره اتانلی داشت که این تفاوت در سطح اطمینان ۰/۰۱ معنی‌دار می‌باشد. عصاره متانلی به‌دلیل بالاتر بودن قطبیت حلال توانسته است غلظت بالاتری از ترکیبات پلی‌فنلی را از پوست انار خارج کند. بنابراین میزان کمپلکس‌های بیشتری از فسفومولیدنیوم (VI) را به (V) احیا می‌کند و باعث افزایش شدت رنگ و میزان جذب در 695 nm شده است (شکل ۱). سینک، مورثی و جایپراکاشا (۲۰۰۲ و ۲۰۰۳) عنوان کردند که استفاده از حلال متانل، اتانل، استن و آب در استخراج ترکیبات پلی‌فنلی به‌وسیله روش سوکسله در ارزیابی فعالیت آنتی‌اکسیدانی به‌ترتیب ۵۲، ۴۶/۲، ۱۶/۵ و ۴/۸ درصد بوده است، به همین دلیل بالاترین فعالیت آنتی‌اکسیدانی در ارتباط با عصاره متانلی می‌باشد (۹).

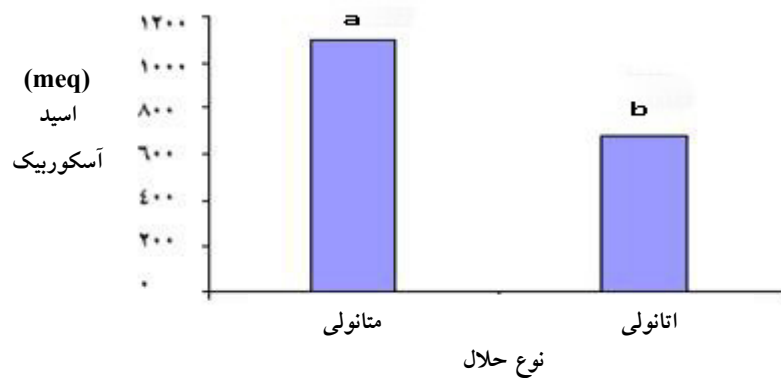
۱ ml نمونه از محلول‌های ($25, 50, 75, 100$) $(\mu\text{g/ml})$ با ۱ ml از معرف شامل 0.6 M اسید سولفوریک، 28 mM سدیم فسفات و 4 mM آمونیوم مولیبدات مخلوط شد.

برای نمونه شاهد، ۱ ml از متانل با ۱ ml معرف مخلوط شد، لوله‌ها سرگذاری شده و در بن ماری 95°C برای ۹۰ دقیقه گذاشته شد. سپس نمونه‌ها تا رسیدن به دمای محیط سرد شد و جذب محلول آبی هر نمونه در 695 nm در دستگاه اسپکتروفتومتر خوانده می‌شود. برای نمونه‌هایی از ترکیبات ناشناخته، فعالیت آبی مخلوط آنتی‌اکسیدانی به‌وسیله معادلاتی برحسب (meq) آسکوربیک اسید یا معادلات α -توکوفرول ($\text{m mol/g of extract}$) توضیح داده شد (۱۷).

قدرت آنتی‌اکسیدانی عصاره متانلی پوست انار در مقایسه با نمونه شاهد (روغن آفتاب‌گردان تصفیه و رنگ‌بری شده) و دو نمونه استاندارد (BHT و α -توکوفرول) به‌وسیله دستگاه رنسیمت در سه درجه حرارت $90, 120, 150^{\circ}\text{C}$ مورد ارزیابی قرار گرفت. میزان 1000 و 10000 ppm عصاره متانلی، 200 ppm BHT، α -توکوفرول به‌طور جداگانه در 6 g روغن آفتاب‌گردان تصفیه و رنگ‌بری شده حل گردید. عبور جریان مداومی از هوای محیط با سرعت 20 لیتر بر ساعت از درون نمونه روغن در حال حرارت دیدن سبب انتقال ترکیبات فرار ناشی از اکسایش آن به سل اندازه‌گیری هدایت الکتریکی می‌شود. اندازه‌گیری هدایت الکتریکی تا زمانی ادامه یافت که میزان آن به‌شدت افزایش پیدا کرد. مدت زمانی که طی آن میزان این کمیت در آب مقطرسل اندازه‌گیری هدایت الکتریکی از لحظه شروع به نقطه صعود ناگهانی رسید تحت عنوان دوره القای نمونه روغن مورد محاسبه قرار گرفت (۲).

بررسی آماری نتایج با استفاده از آزمون فاکتوریل در قالب طرح کاملاً تصادفی و مقایسه میانگین‌ها توسط آزمون چند دامنه‌ای دانکن وبا استفاده از نرم افزار SPSS انجام شد.

جهت بررسی تأثیر عصاره‌های آنتی‌اکسیدانی پوست انار بر خصوصیات حسی مواد غذایی، نمونه‌هایی از چیپس سیب‌زمینی که در روغن آفتاب‌گردان حاوی عصاره‌های 100 ppm و 1000

شکل ۱. مقایسه فعالیت آنتی‌اکسیدانی بین حلال متانولی و اتانولی برحسب میلی‌اکی والان

سایر نمونه‌ها در سطح اطمینان ۰/۰۱ کاملاً معنی‌دار است. نکته حائز اهمیت این است که در دمای 120°C نیز زمان القای نمونه حاوی 100ppm عصاره متانولی در مقایسه با نمونه شاهد در سطح اطمینان ۰/۰۱ درصد کاملاً معنی‌دار است، در حالی که بین توکوفرول و نمونه شاهد اختلاف معنی‌داری وجود ندارد ($P \leq 0/01$).

در دمای 150°C طول دوره القا در هر دو نمونه حاوی عصاره متانولی پوست انار تقریباً یکسان بوده اما در هر حال با سایر تیمارها تفاوت معنی‌داری دارد. در این دما طول دوره القا در نمونه حاوی BHT و توکوفرول تقریباً یکسان بوده و تفاوت معنی‌داری با نمونه شاهد ندارد. بنابراین مشخص می‌شود که عصاره متانولی پوست انار در مقایسه با توکوفرول و BHT تأثیر بیشتری در افزایش طول دوره القای روغن آفتاب‌گردان در دمای 150°C داشته است. از طرفی با توجه به این که اختلاف در طول دوره القا دو تیمار حاوی 100 و 1000ppm عصاره متانولی پوست انار از لحاظ آماری معنی‌دار نمی‌باشد بنابراین می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که در دمای 150°C غلظت عصاره متانولی تأثیری بر پایداری حرارتی روغن نداشته است. کاهش فعالیت آنتی‌اکسیدانی در دماهای بالا احتمالاً مربوط به خصوصیات حملی ترکیبات آنتی‌اکسیدانی می‌باشد به طوری که در دماهای بالا بر فراریت آنها افزوده شده و از فعالیت و کارایی آنها کاسته می‌شود (۲).

مهدزین فعالیت آنتی‌اکسیدانی عصاره‌های ریشه، برگ و میوه Mengkudu را به روش تیوسیانات فریک و ... مورد آزمایش قرار داد و نتیجه‌گیری کرد که عصاره متانولی بالاترین راندمان را دارا می‌باشد (۱۵).

بررسی اثر دما و غلظت تیمارهای مختلف آنتی‌اکسیدانی بر طول دوره القای در آزمون رنسیمت

زمان القای نمونه‌های روغن آفتاب‌گردان که با آنتی‌اکسیدان‌های 200ppm BHT، توکوفرول 200ppm و عصاره متانولی پوست خارجی انار در غلظت‌های 100 و 1000ppm تیمار شده، در جدول ۱ نشان داده شده است. در دمای 90°C ، نمونه روغن حاوی 1000ppm عصاره متانولی پوست انار دارای بالاترین زمان القا بوده است. اختلاف در زمان القا این نمونه با سایر تیمارها در سطح اطمینان ۰/۰۱ معنی‌دار است. میان تیمار آنتی‌اکسیدانی 200ppm BHT و عصاره متانولی پوست انار با غلظت 100ppm اختلاف معنی‌داری مشاهده نمی‌شود. اما زمان القای نمونه حاوی 100ppm عصاره متانولی به‌طور معنی‌داری بیشتر از نمونه حاوی توکوفرول 200ppm می‌باشد ($P \leq 0/01$).

در دمای 120°C تیمار آنتی‌اکسیدانی حاوی 1000ppm عصاره متانولی و نمونه حاوی 200ppm BHT، دارای بالاترین زمان القا بوده‌اند. تفاوت در طول دوره القا دو نمونه فوق با

جدول ۱. اثر دما و غلظت تیمارهای مختلف آنتی‌اکسیدانی بر طول دوره القا در آزمون رنسیمت

دما (°C)	شاهد	BHT (۲۰۰ ppm)	توکوفرول‌ها (۲۰۰ ppm)	عصاره متانلی (۱۰۰۰ ppm)	عصاره متانلی (۱۰۰ ppm)
۹۰	۱۶/۸۳ ^d	۲۳/۳۴ ^b	۱۷/۵۳۵ ^c	۲۳/۹۸۵ ^a	۲۳/۵۱ ^b
۱۲۰	۲/۱۶ ^c	۲/۷۱۶ ^a	۲/۲۹۵ ^{bc}	۲/۷۲۵ ^a	۲/۴۱۶ ^b
۱۵۰	۰/۳۱ ^c	۰/۳۲ ^c	۰/۳۵ ^{bc}	۰/۴۸ ^a	۰/۴۶۵ ^a

شده و کمپلکس‌هایی را ایجاد می‌کند که خود می‌توانند به‌عنوان پراکسیدان عمل کرده و اکسیداسیون را افزایش دهند (۱۷). این مطلب در شکل زیر نشان داده شده است :

فروش در بررسی مقایسه‌ای مقاومت حرارتی آنتی‌اکسیدانی برگ نوروژک با BHT و α -توکوفرول بیان کرده است که بیشترین قدرت آنتی‌اکسیدانی به‌ترتیب به BHT، آنتی‌اکسیدان نوروژک و α -توکوفرول در دمای ۹۰ °C تعلق دارد اما ترتیب نزولی خصوصیات حملی آنها با افزایش درجه حرارت عبارت از : α -توکوفرول، آنتی‌اکسیدان عمده برگ نوروژک و BHT می‌باشد (۲).

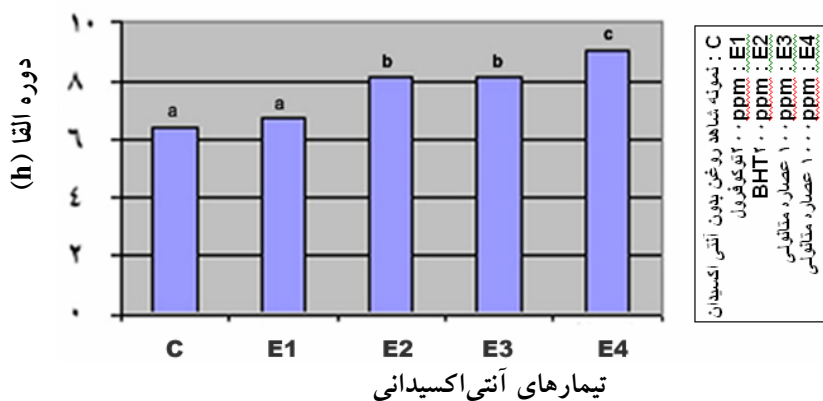
بررسی نتایج حاصل از آزمون پانل چیپس سیب زمینی

نتایج ارزیابی صفات طعم، رنگ، بو و پذیرش کلی چهار نوع نمونه چیپس سیب زمینی در درجه حرارت معمولی پخت تهیه شده با روغن بدون عصاره، روغن حاوی عصاره متانلی پوست انار در حد ۱۰۰۰ ppm، روغن حاوی همین عصاره در حد ۱۰۰ ppm توسط ۱۴ پانلیست در زیر به‌طور خلاصه تفسیر شده است. اختلاف در امتیاز طعم در تیمارهای مختلف معنی‌دار نمی‌باشد. امتیاز بو در بین تیمارها و شاهد معنی‌دار نبود بیشترین امتیاز مربوط به نمونه محتوی عصاره متانلی ۱۰۰۰ ppm بوده است ولی در مقایسه میانگین در آزمون LSD این اختلاف‌ها معنی‌دار نبودند. در امتیاز رنگ با این‌که نمونه‌ها امتیازات بالایی از طرف پانلیست‌ها گرفته‌اند ولی اختلاف معنی‌داری بین تیمارها وجود نداشت.

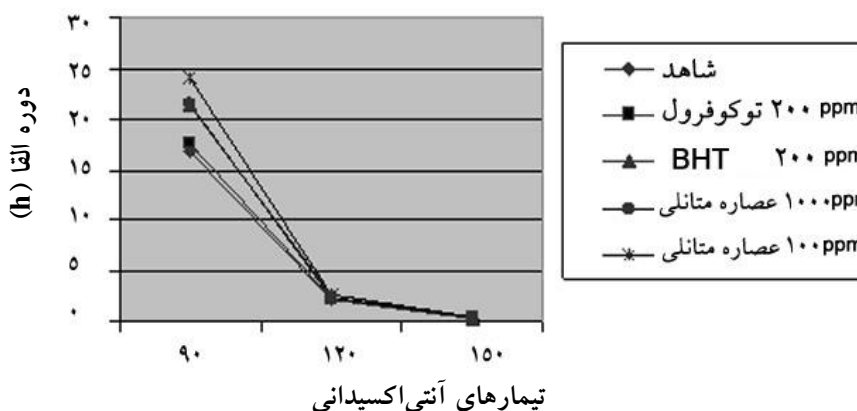
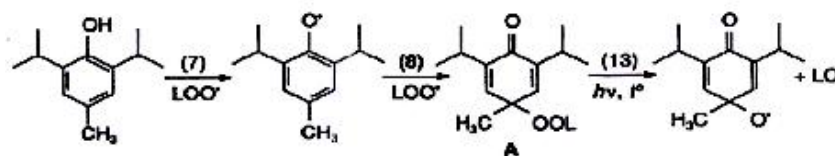
مقایسه میانگین طول دوره القا در تیمارهای مختلف آنتی‌اکسیدانی در سه دمای ۹۰، ۱۲۰ و ۱۵۰ °C در شکل ۲ نشان داده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود در مجموع، نمونه حاوی ۱۰۰۰ ppm عصاره متانلی پوست انار دارای بالاترین زمان القاء می‌باشد. طول دوره القاء در نمونه حاوی ۱۰۰۰ ppm عصاره متانلی به‌طور معنی‌داری بیشتر از سایر نمونه‌هاست ($P \leq 0/01$). پس از آن تیمار آنتی‌اکسیدانی حاوی ۱۰۰ ppm عصاره متانلی و نمونه حاوی ۲۰۰ ppm BHT قرار می‌گیرند که با هم تفاوت معنی‌داری ندارند. در این میان نمونه حاوی توکوفرول پایین‌ترین میانگین طول دوره القا را داشته است.

α -توکوفرول هنگامی که به روغن اضافه می‌شود به‌وسیله اسیدهای چرب موجود در روغن بلوکه می‌شود. مولکول‌های اکسیژن نیز موجب تجزیه ساختار α -توکوفرول می‌شوند به این دلیل در مقایسه بین تیمارهای مختلف آنتی‌اکسیدانی پایین‌ترین طول دوره القا مربوط به نمونه حاوی α -توکوفرول می‌باشد (۱).

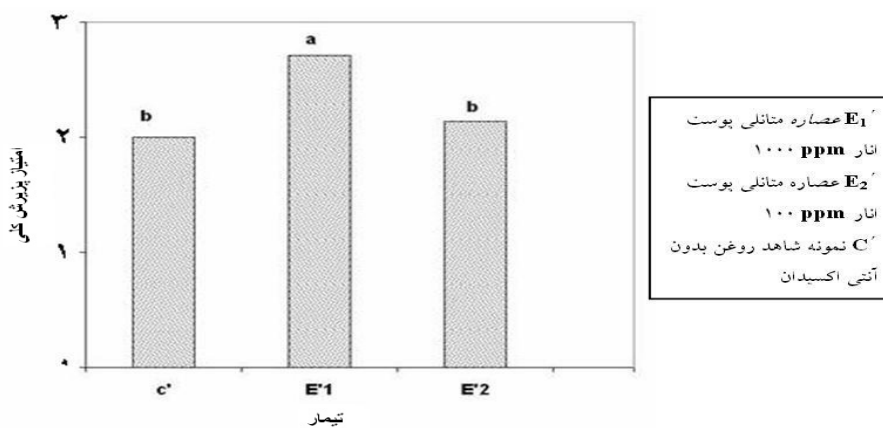
در شکل ۳ تأثیر دما بر طول دوره القا در تیمارهای مختلف آنتی‌اکسیدانی نشان داده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود با افزایش دما از ۹۰ به ۱۲۰ °C طول دوره القا در تمامی تیمارها به‌طور قابل توجهی کاهش یافته است. بنابراین چنین به‌نظر می‌رسد که با افزایش دما، کارایی آنتی‌اکسیدانی BHT در مقایسه با سایر آنتی‌اکسیدان‌ها بیشترین کاهش را داشته است. بررسی‌های انجام شده توسط دیگر محققین نشان داده است که با افزایش دما، BHT با رادیکال‌های آزاد ترکیب

شکل ۲. مقایسه میانگین دوره القا در تیمارهای مختلف آنتی‌اکسیدانی در آزمون رنسیمت

شکل ۳. تأثیر دما بر طول دوره القا (IP) در تیمارهای مختلف آنتی‌اکسیدانی

شکل ۴. مقایسه میانگین پذیرش کلی در نمونه‌های چپس

۹۰ به 150°C مرتباً از دوره القاء تیمارهای آنتی‌اکسیدانی کاسته می‌شود. نمونه حاوی 1000ppm عصاره متانولی به دلیل حضور ترکیباتی مانند کامپفرول، لوتئولین و کوئرستین و توانایی این ترکیبات در مهار رادیکال‌های آزاد (۱۱)، بیشترین میانگین زمانی دوره القاء را نسبت به سایر تیمارهای آنتی‌اکسیدانی دارد. α - توکوفرول هنگامی که به روغن اضافه می‌شود توسط اسیدهای چرب آزاد، رادیکال‌های موجود در روغن و اکسیژن موجود بلوکه و تجزیه می‌گردد بنابراین پایین‌ترین میانگین زمانی دوره القاء را دارد. در مقایسه بین سه دمای $120, 90$ و 150°C بیشترین کاهش زمانی دوره القاء از 120 به 150°C مربوط به تیمار آنتی‌اکسیدانی BHT با غلظت 200ppm بوده است زیرا با افزایش دما، BHT با رادیکال‌های آزاد ترکیب شده و کمپلکس‌هایی ایجاد می‌کند که خود به‌عنوان پراکسیدان عمل کرده و باعث کاهش دوره القاء می‌شود. نتایج حاصل از آزمون پانل هم‌چنین نشان می‌دهد که حضور نمونه حاوی 1000ppm عصاره متانولی پوست انار در مقایسه با نمونه حاوی 1000ppm عصاره متانولی پوست انار نسبت به نمونه شاهد به‌صورت مطلوب‌تر ارزیابی شده است.

سپاسگزاری

بدین وسیله از زحمات و راهنمایی‌های ارزنده آقای دکتر حداد خداپرست در این پژوهش تشکر و سپاسگزاری می‌شود.

اختلاف در پذیرش کلی نمونه‌های چپس بین چهار تیمار معنی‌دار بود ($P \leq 0/01$). مقایسه میانگین‌ها نشان دهنده این است که بین شاهد و نمونه محتوی عصاره متانولی 1000ppm در سطح اطمینان $0/01$ اختلاف معنی‌داری وجود دارد ولی بین شاهد و سایر تیمارها اختلاف معنی‌داری دیده نمی‌شود (شکل ۴).

ابریشم‌چی بیان کرده است که بالاترین غلظت عصاره متانولی برگ نوروزک ($0/2$ درصد) با داشتن بالاترین فعالیت آنتی‌اکسیدانی نسبت به نمونه شاهد در بررسی خواص ارگانولپتیک یکسان و حتی بهتر عمل کرده است (۱).

نتیجه‌گیری

نتایج این پژوهش نشان داد که حلال متانول با قطبیت بالاتر نسبت به حلال اتانول با استخراج بیشتر ترکیبات پلی‌فنولیک، تانیک اسید و... تحت فعالیت سینرژیستی که اجزای پلی‌فنلی نسبت به یکدیگر دارند در شرایط اسیدی توانسته کمپلکس‌های رنگی بیشتری از فسفومولیدینوم (VI) را به (V) احیا کند و فعالیت آنتی‌اکسیدانی بالاتری را بر حسب میلی‌اکی والان اسید آسکوربیک از خود نشان دهد. از سوی دیگر مقاومت حرارتی آنتی‌اکسیدان‌ها کارایی و کاربرد آنها را در محیط‌های مختلف تعیین می‌کند. مقاومت در مقابل تجربه حرارتی یا تبخیر مربوط به خصوصیات حملی آنتی‌اکسیدان‌ها می‌شود با افزایش دما از

منابع مورد استفاده

۱. ابریشم‌چی، پ. ۱۳۸۰. استخراج بهینه عصاره آنتی‌اکسیدانی برگ گیاه نوروزک و بررسی خصوصیات آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده کشاورزی، دانشگاه فردوسی مشهد.
۲. فرحوش ر. ۱۳۸۲. استخراج، تخلیص و شناسایی فراکسیون عمده آنتی‌اکسیدانی برگ گیاه نوروزک و بررسی خصوصیات آن. پایان‌نامه دکترای مهندسی علوم و صنایع غذایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه فردوسی مشهد.
3. Antoun, N. and M. Tsimidou. 1997. Gourmet olive oils :stability and consumer acceptability studies. Food Res Int. 30:131-136.
4. Duh, P- D. D-B. Yeh and G-C. Yen. 1992. Extraction and identification of an antioxidative component from peanut hulls. J. Am. Oil Chem. Soc. 69: 814-818.
5. Elizabeth, M. 2002. Evaluation of Cabsicum as a source of natural antioxidant in preventing rancidity in sunflower oil. J. Food Technol. 7(2):68-72.
6. Gu, L. and X. Weng. 2001. Antioxidant activity and components of Salvia plebeia R.BV._ achinese herb. Food

- Chem. 73(3):299-305.
7. Hamama, A. A. and W.W. Nawar. 1991. Thermal decomposition of some phenolic antioxidants. J. Agric. Food Chem. 39:1063-1069.
  8. Hui, Y. H. 1996. Bailey's Industrial Oil and Fat Products. 5th ed., Vol 1-V, Wiley- Interscience Pub., New York.
  9. Jayaprakash, G.K., B. S. and Jena. 2002. Evaluation of antioxidant activities and antimutagenicity of Turmeric oil: A by product from curcumin production. Humun Resoure Development, Central. Food Technological Res. Instit. 828-835.
  10. Kaya, A. Tekin, A. R. and Oner, M. D. 1993. Oxidative stability of sunflower and olive oils: comparison between a modified active oxygen method and long term storage. Lebensm. Wiss. Technol. 26:464-468
  11. Kim, N. D. and R. Mehta. 2002. Chemopreventive and adjuvant therapeutic potential of pomegranate (*Punica granatum*) for human breast cancer. Breast Cancer Res. and Treanunc. 71:203-237.
  12. Labuza, T. P. 1984. Application of chemical kinetics to deterioration of foods. J. Chem. Ed. 61:348-358.
  13. Loliger, J., P. Lambelet, R. Aeschbach and E. M. Prior. 1996. Natural antioxidants: from radical mechanisms to food stabilization. PP. 315-344. In: Min, D. B (Eds.), Food Lipids and Health. Marcel Dekker Inc., New York.
  14. Mohamed, H. M. A. and I. I. Awatif. 1998. The use of sesame oil unsaponifiable matter as a natural antioxidant. Food Chem. 62:269-276.
  15. Mohd Zin, Z. and A. Abdul-Hamid. 2002. Antioxidative activity of extracts from Mengkuda (*Morinda citrifolia* L.) root, fruit and leaf. Food Chem. 78:227-231.
  16. Pongracz, G. 1984. γ -tocopherol als nat rliches antioxidans. Fette Seifen Anstrichmittel. 86:455-460.
  17. Prieto, P. Pineda. M. and Aguilar. M. 1999. Spectrophotometric quantitation of antioxidant capacity through the formation of a phosphomolybdenum complex: specific application to the determination of vitamin E. Analytical Biochem. 269:337-341.
  18. Warner, C. R. Daniel, D. H. Lin, F. S. D. Joe, F. L. and T. Fazio. 1986. Fate of antioxidants and antioxidant-derived products in deep-fat frying and cooking baking. J. Agric. Food Chem. 34:1-5.
  19. Warner, C. R. W. C. Brumley, D.H. Danicl, F. L. Joe and T. Fazio. 1986. Reactions of antioxidants in foods. Food Chem Toxicol. 24:1016-1019.
  20. Yanishlieva, N. V. Marinova, E. M. Marekov, I. N. and Gordon, M. H. 1997. Effect of an ethanol extract from summer savory (*Satureja hortensis* L.) on the stability of sunflower oil at frying temperature. J. Sci Food Agric. 74:524-530.
  21. Yanishlieva, N. V., E. M. Marinova, M. H. Gordon and V. G. Aneva. 1999. Antioxidant activity and mechanism of action of thymol and carvacrol in two lipid system. Food Chem. 64:59-66.